

A NAGYÍTÁS-ban a közös emlék művészetté válik, A RAJZOLÓ SZERZŐDÉSÉ-ben a művészet válik közös emlékké. Antonioni számára a művészet Semmi, mert képes a létet hiányként ábrázolni. Greenaway számára a művészet Semmi, mert képes mindig hiányként létezni. De amikor a művészet nincs jelen, a Semmi = semmi. Végző soron Antonioni számára a művészet valami más, mint a valóság, Greenaway számára a művészet *semmi más, mint valóság*.

Mindebből következtetéseket vonhatunk le arra, mi nem tekinthető már a modernizmus részének. A modernista felfogás szerint a racionális absztrakció és a szabályok közös elfogadása eljuttat a valóság lényegéhez. A művészi önreflexió csupán azt a folyamatot tisztázza, ahogy ez az absztrakció működik. Eszerint a valóság valahol ott rejtőzik a kép mögött mint hiány, mint eltűnés, amelyet az ábrázolás ilyenként mutat fel. Semmi ilyesmi nem található A RAJZOLÓ SZERZŐDÉSÉ-ben. Greenaway számára a valóság csak mint ábrázolások sorozata ragadható meg, amelyek közül egyik sem utal a valóság lényegére úgy, ahogy a pisztoly vagy a holttest. A valóság különféle sorozatokból áll, amelyek a maguk részéről tárgyak ismétlései, ahol minden tárgy egy változatot képvisel. A sorozatokban rejlő különbségek ismétlései adják a valóság konzisztenciáját, ez a „valóság lényege”, de ez nem ragadható meg úgy, mint részben az egész. Egyetlen tárgy sem tartalmazza a különbségek variációinak teljes skáláját. Az ismétlést és a variációt legjobban ismétléssel és variációkkal lehet ábrázolni, és az eltűnést csak egy *másik dolog jelenléte* által. És ha a halál része a variációknak, a halált is meg kell ismételni egy kis különbséggel: Mr. Herbert után Mr. Neville-nek is meg kell halnia.

A modern művészet egy fontos eleme a Semmi hatalmának mint transzcendens értéknek a felismerése. A Semmi komoly dolog, mert komoly dolgok és valóságos értékek hiányát jelöli. Elfoglalja a hiányzó dolgok helyét, és az ember szabadságának képeiben maga is transzcendens érték lesz. A modern művészet vége akkor jön el, amikor a Semmi problémája megszűnik komoly kérdés lenni, amikor a Semmi már nincs a színpalak mögött, amikor a Semmi már nem érték, már nem a lét másik oldala, már nem transzcendens hatalom, mert *már nincs közös tudás arról, hogy mi hiányzik*.

Tandori Dezső

KÉT VERS A MESTEREKNEK: (EGY ERETNEK)

1. A csillag-bánat

Blake-nek

Külön fényező mennyi-mennyi:
ki tudja figyelembe venni.
Ami már különlegesen:
nem érhet semmit egybe sem.

Figyelmem, ha jól figyelem,
már maga nem elem.
Ez a magány. Nem, hogy kioltanám,
pusztuljon önmagán.

Az irtás a legnagyobb tévedés
volt, a létező-eleve-kevés.
Én nem tudom. A tudás nagyralátás
volt. A nem-más, amit sosem csinált más.

Fagy, vagy tűz, mi kioltja a levést,
eljön. A tétlenséget, a tevést
oly sokszerűen kisszerű agyak
mímelik, hogy évezred: pillanat.

Az idővé-osztáson ment darabra
a fény, mely duzzasztja és elapasztja
– a mit? semmijét, az anyagtalan
hiba, hogy anyagnak bármije „van”,

és a léleknek súlya; de a lélek:
ál-hő, befelé elforró se-képzet,
nem a semmi, a minden, a kevés,
a sok van, ez csak: Minden Tévedés.

2. Nem ért szart se

Egy Babits-motívumra

Nem ért szart se az egész, életed.
Apád ne nyeste volna meg anyádat.
És körülbelül: ennyit ér a bánat;
nem körülbelül: végérvényesebb.

A földi végérvényesség a romlás.
Hegyomlás, életoltás, bánatontás,
lerohadás, sokadás, bármi más,
csak-az-nem-ami, de nincs: „ami”, „más”;

semmi sincs. Minden érzéktévedés,
mert veled-járó az érzékelés,
csak te se vagy, ne hidd, hogy vagy, ami
voltál; csak volnál; tévképzetei

oly Semminek, mely semmit se teremtő,
és ne áltasd magad, hogy volt Teremtő,
Külön Balsorsod, hogy gödörbe lőnek,
Külön Balsorsod, a fényes előleg,

Külön Balsorsod, a bánatnyi csillag,
Külön Balsorsod, mit érted kivívtak,
Külön Balsorsod, ahogy belepustulsz,
érdemtelen sorsod, hogy jól el sem hullsz.

Temetőbogár-se, nincs-midbe sem túrsz.

Somlyó György

BAUDELAIRE *HALÁL*-CIKLUSA

(Marginális) fordítás – margináliába (fordítva)

1. A *ROMLÁS VIRÁGAI* (1923) ezzel a nem túl sikeres címadással (amelynél persze semmivel sem sikerültebb a mások által előbb [György Oszkár, 1917], illetve később [Tornai József, 1991] használt *A ROSSZ VIRÁGAI*) az első kiadás óta eltelt közel száz esztendő után még mindig elfoglalja kitüntetett helyét a magyar versfordítás pante... (igen, nyugodtan mondhatjuk) panteonjában. Állóképességével csak Arany Shakespeare-fordításai vetekedhettek – azok is csak a legutóbbi időkig (hiszen jó ideje már a *HAMLET*-et és a *SENTIVÁNEJI ÁLMOT* is új fordítás[ok]ban viszik színre). A huszadik század előtti magyar verses fordítások közül jobbára már csak a fölülmúlhatatlan *SIR PATRICK SPENS* maradhatott érintetlen (de hát neki nem kellett a színpaddal megküzdnie). Az egyes versek ritka és a teljes Baudelaire-mű még ritkább magyar újrafordítási kísérletei lepe-regnek róla, mint az eső a márványról. Annak ellenére, hogy a könyv mesterfordítónak (mindenki tudja: Babits, Tóth Árpád, Szabó Lőrinc) kortárs rajongója, Gyergyai Albert szerint „közös erőfeszítése még mindig [1970-ben] csak ideiglenes megoldásnak” tekinthető, „mert a baudelaire-i egyszerű, erős, közvetlen, élesen pontos stílust, kíméletlen őszinteségét, már-már kibírhatatlan s mégis oly dallamos kiáltását ők is csak legjobb pillanataikban tudják megközelíteni”. Így aztán mások nem is merik megközelíteni sem. S ha igen, többnyire kevés sikerrel. Bár azzal a tudattal (vagy sejtelemmel), hogy Gyergyai e kemény (lexikonbeli) kritikája fontos irányokba mutat, az „egyszerű”, az „erős”, a „már-már kibírhatatlan” jelzők indexével (ha a „dallamos kiáltás”-ból talán le lehetne is faragni valamennyit, az éppen inkább csak a magyar fordítást jellemzi, semmint az eredeti hajlásait követné).

2. Mindezen szempontok ellenére (miképpen egyes szempontok figyelembevételével) (illetve túlnézve ezeken a szempontokon), bármennyire rajongtam a „magyar Baudelaire”-ért, mióta csak megismertem, tizenhat évesen, kezdettől fogva játszottam a merész gondolattal, hogy egyszer majd kapom magam és újrafordítom – ha nem is